

Antwoord van de weduwe Samuel Zadok, geb. Sara Lot, op den brief van haren zoon Levie, vrijwilliger bij het Fransche leger in de Krim. (door Hed. Aan de pers afgestaan) letterlijk overgedrukt..

Anoniem werk van J.J. Cremer

Handschrift in het bezit van de Koninklijke bibliotheek heeft de titel: 'Veelgeliewde Heer Zoon!', en is gedateerd Loenen a/d. Vecht januari 1855. Dagtekening van de brief in druk is Amsterdam, maar deze is daadwerkelijk geschreven in Loenen aan de Vecht.

1e druk: Antwoord van de weduwe Samuël Zadok, geb. Sara Lot, op den brief van haren zoon Levie, vrijwilliger bij het Fransche leger in de Krim. (Door HEd. aan de pers afgestaan): letterlijk overgedrukt. [door J.J. Cremer]. Amsterdam: L.J. Uijlenbroek, 1855. 8 p.

2e druk in: Samarangsch advertentieblad, no. 25, 22 juni 1855. p. 1-4. Samarang: V.H. Noman, & Kolff en Co., 1855.

3e druk in: Het orgel: gedichtjes, gelegenheidsstukken. Amsterdam: Noothoven van Goor, 1881. Romantische werken no. 14. p. 141-145

4e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1888]. 6e druk. p. 213-217. In het hoofdstuk Gelegenheidsstukken opgenomen na de roman. Vijftig-cents-editie, no. 22.

5e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1890]. 7e druk. p. 213-217. In het hoofdstuk Gelegenheidsstukken opgenomen na de roman. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

6e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff, [1909]. 8e druk. p. 213-217. Vijftig-cents-editie, no. 22.

7e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1917]. 7e druk. p. 213-217. Romantische werken, blauwe serie.

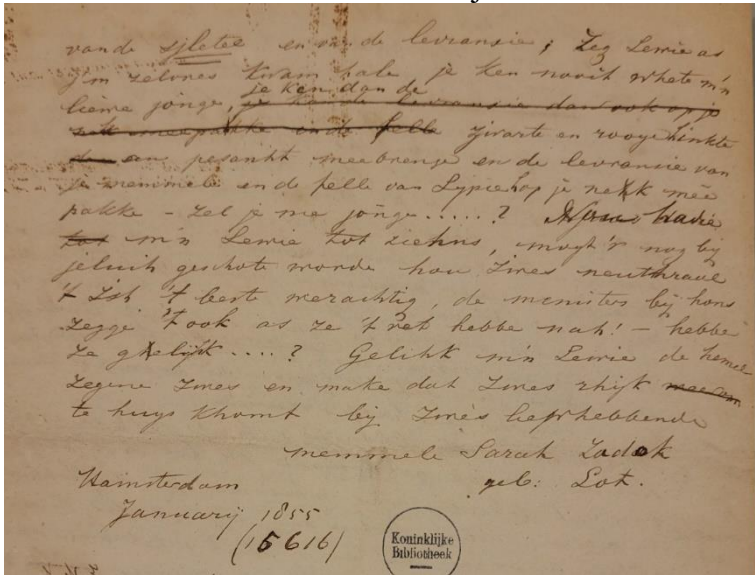
8e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [c.a. 1920]. 8e druk. p. 213-217.. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

9e druk in: De lelie van 's-Gravenhage (Nederlandse editie) Kindle-editie. ASIN : B00OAM12D8
Publicatiedatum: 10 oktober 2014. Afdruk lengte : 501 p. bron ISBN : 384954236X

10e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Z.pl., Hardpress, 2016. Kindle edition. Epub. 606 p. Asin: B018PJW83E.

11e druk in: De lelie van 's-Gravenhage en andere verhalen. Z.pl., Project Gutenberg, 2020. Ebook 1230004329213. Digitale herdruk van de 7e druk.

Handschrift in bezit van de Koninklijke bibliotheek:

Titelpagina:

ANTWOORD

VAN DE WEDUW

SAMUEL ZADOK, GEB. SARA LOT,

OP DEN BRIEF VAN HAREN ZOON

LEVIE,

VANZIJLLIGER BIJ HET WEDUWEN LOGEN IN DE

KRIM.

(Voor HEd. aan de pers afgeaan.)

Letterlijk overgedrukt.

AMSTERDAM,

L. J. ULLENBROEK.

1855.

Algemeen handelsblad 18 januari 1855:

DOODBERIGT
van **LEVIE MOZES ZADOK**, Amsterdamschen Jood,
VRIJWILLIGER BIJ HET FRANSCH E L E G E R, aan zijne Moeder **MOZES SAMUEL ZADOK**, GEB. **SARA RACHEL NABOR**,
in de Batavierstraat te Amsterdam, geschreven uit het Legerkamp door zijnen Vriend **SIMEON ISSASCHAR NABAROS**, vroeger
Infanterist bij het Engelsche, thans bij het Fransche Leger voor SEBASTOPOL (letterlijk overgedrukt). Porto 10 Cents. Bij B. P. VAN CITTERT,
Prinsengracht bij het Molenpad, N°. 353, te Amsterdam. Alsmede **ACHTSTE DRUK**: **ANTWOORD VAN MOEDER ZADOK** op de
EERSTE BELANGRIJKE BRIEF. Prijs 10 Cents. Zeven Duizend Exemplaren zijn in 12 dagen verkocht. HH. Boekhandelaren gelie-
ven alle bestellingen te doen door middel van HH. Correspondenten of per Post onmiddellijk aan bovengenoemd Adres. BRIEVEN FRANCO. (947)

Nieuwsblad voor den boekhandel 18 januari 1855:

Antwoord van de Weduwe **Samuel Zadok** geb. Sara Lot, op den
brief van haren Zoon Levie. 10 Cts. Amsterdam, L. J. Uij-
lenbroek.

Algemeen handelsblad 22 januari 1855:

Bij den Boekverkooper B. P. VAN CITTERT, Prinsen-
gracht bij het Molenpad, N°. 353, is uitgegeven
à 10 Cents contant:
DOODBERIGT VAN LEVIE MOZES ZADOK,
AMSTERDAMSCH E J O O D.
Vrijwilliger in het FRANSCH E L E G E R, aan zijne Moeder **MOZES**
SAMUEL ZADOK, GEB. **SARA RACHEL NABOR**,
in de Batavierstraat, te Amsterdam.
Geschreven uit het Legerkamp, door zijnen Vriend **SIMEON ISSA-**
SCHAR NABAROS, vroeger Infanterist bij het Engelsche, thans bij het
Fransche Leger voor SEBASTOPOL, (*Letterlijk overgedrukt*). 4de Druk.
1ste, 2de en 3de Druk zijn in 3 Dagen uitverkocht. — **ACHTSTE**
DRUK. **ANTWOORD** van MOEDER ZADOK op de eerste Belang-
rijke Brief. Acht duizend Exemplaren zijn in 15 dagen verkocht. (1138)

Algemeen handelsblad 22 februari 1855:

B. P. VAN CITTERT, te Amsterdam, heeft uitgegeven:
DOODBERIGT
van **LEVIE MOZES ZADOK**, Amsterdamsche Jood,
Vrijwilliger in het Fransche Leger, aan zijne Moeder **MOZES**
SAMUEL ZADOK, Geb. **SARA RACHEL NABOR**. Geschreven
door zijn Vriend **SIMEON ISSASCHAR NABAROS**, Infanterist
bij het Fransche Leger voor SEBASTOPOL (*Letterlijk Overgedrukt*).
ZESDE EN LAATSTE DRUK. Prijs 10 Cents.
Alsmede nog eenigen van het **ANTWOORD VAN MOEDER**
ZADOK op de Eerste Belangrijke Brief. Prijs 10 Cents.
Alom te bekomen.
 BERIGT aan HH. Postdirecteuren, dat niets wordt afge-
zonden dan tegen verzending van het *Volle Bedrag* voor
hetgeen wordt ontboden. Franco aan Huis. (2633)

<p>MENGELWERK EN BIJDRAGEN.</p> <p>Dood-berigt van Levie Mozes Zadok. Amsterdamschen Jood. VRIJWILLIGER BIJ HET FRANSCH LEGER, aan zijnen moeder Mozes Samuel Zadok, geb. Sara Rachel Nabor, in de Batavierstraat te Amsterdam.</p> <p>Geschreven uit het <i>Legerkamp</i> door zijn Vriend Simeon Issaschar Nabaros, Voeger Infanterist bij het Engelsche, thans bij het Fransche Leger voor <i>Sebastopol</i>.</p> <p>(LETTERLIJK OVERGEDRUKT.)</p> <p>Memmele Zadok!</p> <p>As hik zoo vhrj bin, om iwe een phaar letteren te kommen te ghaan schrijven; over iwes Seen; daar ie dat eiges niet khan kommen staan te doen.</p> <p>Iwes zal zlieker kommen staan te khijken, as iwe van een vreedme thijing khrijg, daar ie</p>	<p>iwe pas gheschreven het, maar ik zal iwe zeg- ghen hoe as 't komt, dat ie dat niet kan kom- men staan te doen; vord een phaar dhagen gheleden heb ik zen bheeltenis kommen sthaan te maken, thoen het ie me ghevraagd! «Simon 't khon wel gheberen as ze me khapot kommen te skieten, schrijf jij 't dan an me Memmele, maar 't is nogh zoo vher niet. — Nou mot iwe wheten, as 't op me ghenomen het, omdat we nogh ouwe khennisse zijn, thoen ik jonk was binnen we mit me khaar kommen te ghaan spelen, en ebben massematte ghemaakt.</p> <p>Maar hik bin mit me Itte en Memmele ghe- gaan op rijs, we binnen kommen te ghaan naar Londen; bij de Engelse, hoe as 't kwam, bin ik nooit kommen te ooren, maar me Itte was op eene kheer, een rihjke man gheworden.</p> <p>Op eene kheer as ik aan de deer stond te khijken, binnen er zwaai kherels ghekommen en hebben me gezegd, joodje! ga even mit ons mee, «we hebben wat te versjagghelen,» thoen bin ik me ghegaan, zwei huizen verder, phakke ze me beet en brenghen me na een heis, waar</p>	<p>ik heb gekhregen in plaats van lekker ethen, slaghen, slaghen hebben ze me gegeven, en thoen ebben ze me kinste gheleerd, net as Simson onder de Philijstijnen, as 'k een ijere deer op me nek most nehmen, kinste op de phaard, en an de khood, as ik dacht me hals te breeken, as ik bin kommen ghaan thegen de zolder te loopen, zoodat me de bloed na de khop khomt te loophen, as 'k dacht te kommen bharsten, thoen ik dat gheleerd had, bin ik kommen te ghaan rijsje, zoo dat ik overal bin kommen te staan gheweest, en bin gekommen in Olland, bij Sphanje, in de Hoost, in Phruizen, op de Grikelsland, in de West, op Thirkijën over Zwitsherland, hik bin gheweest — overal, — ik heb kommen te sien; de heis van Pheter de Ghrote an de Zhaan, ik heb ghezien, die ghrote Synagoge van de Paus van Room, ik heb ghezien de ghroote phlein te Vhenece, ik bin kommen te sien de Gedenknaald te Soestdijk, ik zal je kommen the zoghhen as 'k ghezien heb! — halles. As hik bin kommen te worden vinf en zwantsig jhaar, is me spillebaas op kom-</p>
---	---	--

1855:

*Ring, *De valsche*. Rurem. Arrondiss. Alm. 1820.

Schoenen-poetsers, De droomende; of, Zadok's brief uit de Krim aan zijne memmele,
toegelicht. (Uit het Hoogduitsch vertaald). Velp enz., 1855.

1855:

Lotgevallen, De, van Levie Mozes Zadok in de Krim. Geïllustreerd door zijn vriend
 Bram, met den uitleg er bij door zijn kleinen broër Lijpie. Al hetwelk mede
 kan gezongen worden op de wijs van: Wie de wie de wie bombom. Z.
 pl. en j. [c. 1855.]

1855:

Copie der paspoort van Levie Mozes Zadok, gewezen korporaal in het Fransche leger voor
Sebastopol, en uit Parijs opgezonden aan zijne moeder, in de Batavierstraat te
Amsterdam. Amsterdam, 1858.

Joods cultureel kwartier ca 2018:

Eenbladsdruk "Belangrijke brief van eenen Amsterdamschen Jood, vrijwilliger in het Fransche Leger, voor Sebastopol", ca. 1854.

Materiaal: papier

Dit pamflet maakt deel uit van een serie pamfletten van de in zijn tijd populaire schoolmeester-liedjeszanger Jan Schenkman (1810-1863) in 1854. Deze serie pamfletten staan ook wel bekend staan als de Levie Zadok-brieven. De als komisch bedoelde antisemitische pamfletten waren kennelijk erg populair want het betreft hier volgens de titelpagina een derde druk. Behalve de schrijver van dit pamflet is hij ook de maker van het bekende "Zie ginds komt de stoomboot...". Het was op dit eerste Levie Zadok-pamflet dat de bekende auteur J.J. Cremer in januari 1855 reageerde met zijn "Antwoord van de weduwe Samuel Zadok, geb. Sara Lot". Het manuscript van dit pamflet bevindt zich in de Cremer-collectie in de KB (signatuur 134 B 11, no. 79-3) (Meijer 1979:54). Dergelijke pamfletten vormden, zoals gezegd, een populair genre waarmee men aansloot bij de actualiteit. In dit geval de krimoorlog van 1853-1856. Jaap Meijer noemt in zijn publicatie over J.J. Cremer 13 van dergelijke pamfletten.

Van: Schenkman, Jan

Bijdrager: Schenkman, Jan

NRC 17 november 2020:

zooveel mogelijk in joodsch dialect." Meestal imiteerde men arme joodse straathandelaren, maar bijvoorbeeld in 'Saartje en Levie' (een 'Komisch duet voor heer en dame' uit circa 1900), worden „verwaande, rijke joden” nagespeeld.

Een van de bekendste schrijvers van deze liedjes en sketches was de Amsterdamse onderwijzer Jan Schenkman (1806-1863). Halverwege de 19de eeuw had Schenkman, tevens schrijver van een bestseller over Sinterklaas, veel succes met de zogenoemde Levie Zadok-brieven. Het gaat om een serie van dertien pamfletten met humoristisch bedoelde brieven die zogenaamd door een Joods personage (Levie Mozes Zadok) zijn geschreven. Zadok schreef de brieven onder anderen aan zijn memmele (moeder) in de Batavierstraat in Amsterdam en aan zijn vriend 'Abraham Izaak Langjas'.

De pamfletten hebben titels als 'Belangrijke Brief van een Amsterdamsche Jood' en 'Antwoord van de Weduwe Samuël Zadok'. De Levie Zadok-brieven zijn geschreven in een combinatie van plat-Amsterdams en Joods-Nederlands. Ze becommentariëren diverse (inter)nationale actualiteiten, onder meer de Krimoorlog.

Taalkundig gezien volgen alle auteurs van dergelijke liedjes en sketches, voor zover ik die onder ogen heb gehad, hetzelfde patroon: ze vervangen de B vaak door een P, lassen op allerlei plaatsen een H in en strooien wat bekende Jiddische woorden en joodse uitdrukkingen in het rond, zoals sjofel, mazzel, moos en blijf gezond. Een voorbeeld uit 'De klagende jood', een succesvolle sketch over een joodse voddenkoopman uit het eind van de 19de eeuw: „What khan het je dhog scheele as ik moos khan verdhiene! Klheere Khoop!” De bundel waarin deze sketch is opgenomen, is zeker zeven keer herdrukt.

Ewoud Sanders schrijft elke week over taal. Twitter: @ewoudsanders

Het pamflet Belangrijke brief van eenen Amsterdamschen jood, vrijwilliger in het Fransche leger, voor Sebastopol, aan zijne moeder op Marken, no, 312 maakt deel uit van een serie pamfletten van de in zijn tijd populaire schoolmeester-liedjeszanger Jan Schenkman (1810-1863) in 1854. Deze serie pamfletten staan ook wel bekend staan als de Levie Zadok-brieven. De als komisch bedoelde

antisemitische pamfletten waren kennelijk erg populair want het betreft hier volgens de titelpagina een derde druk. Behalve de schrijver van dit pamflet is hij ook de maker van het bekende "Zie ginds komt de stoomboot...". Het was op dit eerste Levie Zadok-pamflet dat de bekende auteur J.J. Cremer in januari 1855 reageerde met zijn "Antwoord van de weduwe Samuel Zadok, geb. Sara Lot". Het manuscript van dit pamflet bevindt zich in de Cremer-collectie in de KB (signatuur 134 B 11, no. 79-3) (Meijer 1979:54). Dergelijke pamfletten vormden, zoals gezegd, een populair genre waarmee men aansloot bij de actualiteit. In dit geval de krimoorlog van 1853-1856. Jaap Meijer noemt in zijn publicatie over J.J. Cremer 13 van dergelijke pamfletten.

Zie: Jaap Meijer – Contrastbelichting en caricatuur : het joodse type bij J.J. Cremer 1827-1880. Heemstede, 1979.

Antwoord van de weduwe Samuël Zadok, geb. Sara Lot, op den brief van haren zoon Levie, vrijwilliger bij het fransche leger in de Krim: letterlijk overgedrukt.

Een introductie in een anoniem verschenen pamflet uit 1855 dat geschreven werd door J.J. Cremer.

Mei 2024
www.jacobcremer.nl

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 23 mei 2024.